

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

20 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соматичне буття людини

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність 033 – філософія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма філософія
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни вибіркова
(обов'язкова / за вибором)

факультет філософський

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою
філософського факультету
“ 21 ” червня 2024 року, протокол № 11

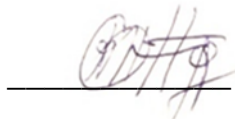
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Лідія ГАЗНЮК, доктор філософських наук, професор кафедри теоретичної і
практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені
професора Й.Б. Шада

Протокол від “19” червня 2024 року № 15

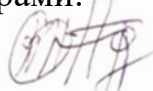
Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії
імені професора Й.Б. Шада

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

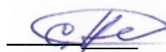
Програму погоджено з гарантом освітньої програми:

Гарант освітньої програми «Філософія» _____ Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету
Протокол від “19” червня 2024 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма вибіркової навчальної дисципліни “Соматичне буття людини” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки рівня магістерський спеціальності 033 Філософія освітня програма Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1 Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є визначення статусу поняття “сома” у порівнянні з тілом, тілесністю, річчю, предметом та з'ясування культурно-антропологічної консиміляції цих феноменів; виявлення особливостей акцентуації на проблемі соматичного в історії філософського знання.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є дослідження змісту поняття “соматософія”, а саме: показана культурно-антропологічна детермінованість статевого диморфізму соми людини; виявлені детермінанти соматичного буття людини, як-то статусно-ієрархічна, етнокультурна, культурно-епохальна.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні, нестандартного розв'язання завдань, критичного мислення, самостійності міркувань і умовиводів, навички інтелектуального пошуку, вміння виявляти та розв'язувати проблеми, прагнення до відкриття нового, залучення смислів, зокрема з інших предметних царин.

ЗК2. Здатність організовувати та проводити дискусії з соціально-гуманітарних проблем, розробляти і впроваджувати соціально-гуманітарні проекти, спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК4. Здатність приймати обґрунтовані рішення, уникаючи інтелектуального конформізму, готовність завжди віддавати перевагу науковій достовірності, а не впливу авторитету.

ЗК11. Здатність адаптуватися та діяти в нових проблемних ситуаціях.

Фахові компетентності:

ФК5. Систематичні знання та навички, які дозволяють використовувати історико-філософську спадщину в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем.

ФК8. Здатність обирати і застосовувати найбільш ефективну методологічну стратегію дослідження, використовувати основні методи філософського мислення, усвідомлюючи методологічну специфіку обраної спеціалізації.

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин: 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
II-й	I-й, II-й
Лекції	
32 год.	4 + 4 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	2 + 4 год.
Самостійна робота	
72 год.	106 год.

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН5. Спроможність до критичної оцінки і прогнозування суспільно-політичних і культурних подій та явищ на підставі належного обсягу фахових філософських і гуманітарних знань, надання консультативних послуг.

ПРН6. Знати теоретичні основи філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук, володіти фаховим словником і засобами виразу думки, знання традиційних і актуальних проблем філософії.

ПРН11. Знання прийомів та методів ведення філософських дискусій, письмового викладення філософських текстів.

ПРН13. Знання сучасних методів наукового і філософського дослідження, методів і прийомів логічного аналізу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Соматичне буття: межі філософського розуміння і методологічні проблеми тематизації.

Соматичне буття як об'єкт теоретичної рефлексії. Зовнішні вияви соматичного буття. Цінність зовнішньої персони і поза цінність внутрішнього тіла. Поняття соми як "моєї власної тілесної істоти". Смысл буття та істина життя. Семантика тілесності. Соматика і кров в універсумному і родовому бутті людини. Етимологічні значення слова "тіло". Диференціація тіла і плоті у різних культурних традиціях.

Роль душевності і одухотвореності людини в життєвій реалізації соматичного. Значення архітекτονіки людських почуттів для соматичного буття. Соматичний стан та екзистенціальні пласти людського буття. Індивідуалізація волі до життя і замкнутість індивіда на самому собі. Персоналізація задоволень і страждань. Пристрасті як персональний психосоматичний фон людини. Експліцитні та неписані табу соматичного буття. Інтрасоматичність функціонування людини.

Тема 2. Соматичне буття як культурно-антропологічна версія епохи. Етносоматичність, статевий диморфізм, соціальний статус.

Принцип “речовості” в сомі античної людини. Гліне тіло – вмістилище нетлінної душі в середньовічній культурі. Чуттєво-тілесна людина Ренесансної епохи. Метаморфози соматичного буття в раціоналістичному світогляді індустріального суспільства.

Визначення статусу етичної реальності проблеми ідентичності. Етнічна самосвідомість. Поняття етнічного несвідомого. Етносоматичність як уява про зовнішній вигляд людини та норми її життєдіяльності. Соматична конфігуративність в колективній пам’яті та творчості народу. Особливості етнічної кінесики та голосу. Етнічні уявлення про сакральність тілесного символізму. Соціокультурна стратифікація соматично-статевого символізму. Природно-соціальна детермінація статі. Багатоступеневість статевої диференціації. Соматичність людини в дзеркалі соціальної вертикалі. Соматичне буття дворянина як підтвердження статусу господаря життя. Психосоматичний і поведінковий абрис “економічної людини” буржуа. “Тілесна мова” як відображення внутрішнього соціального ранжування суспільства.

Тема 3. Соматичне буття як життєвий вимір людини.

Реалізація соматичного буття в процесі проживання життя. Природничо-наукове пізнання людини, не як однієї із сил природи, а як природної сили. Феноменологічне мислення тіла як події у світі. Тілесні дії у навколишньому світі речей.

Інтенціональність як характеристика предметної свідомості і соматичне буття. Рухи символічних координацій. Ієрархія рухів щодо відношення плоті і тіла в соматичному бутті. Суспільство як родова основа й найближчий універсум людини. Соціальне існування та вітальні функції людини. Антропоморфні уявлення та образи-символи людського буття. Психоаналітична “конверсія” соматичного стану людини. Еволюційно-генетична та історично-мовна пам’ять роду. Соматична пам’ять як акумуляція соціальних процесів на соматичному рівні.

Тема 4. Темпоральність і просторовість соматичного буття.

Особливість психосоматичного та психологічного часу людини. Темпоральність людського життя як динаміка. Моделі вікового розвитку людини. Темпоральна стійкість якостей людини: біогенетичний, соціогенетичний та інтегративний варіанти. Епігенетичний принцип реалізації “плану” розвитку людини. Просторова, часова та смислова єдність соматичного. Простір соматичного буття через призму енергетичного і речовинного. Феноменальне тіло як основа просторовості соматичного буття. Чуттєва фігуративність людини у просторі культури. Тілесність як основа людської потенційності. Погляд як феномен соматичного буття. Тілесна інтенціональність як буття у світі людей.

Персональне, родове та універсумне в сомі людини. Синергетична концепція природи людини. Відкритість людини до свободи і творчості. Опредмечування соматичності індивіда родом. Соматичність людини як єдина знакова система. Універсум – джерело життя-буття людини.

Тема 5. Тіло і душа: діалог, протиставлення, коадаптація.

Тема індивідуальної душі і тіла у Платона. Єдність душі і тіла у Арістотеля. Тіло як самоздійснюваність душі в християнстві. Єдність душі і тіла у ЛЛ.Фейербаха.

Діалектико-ідеалістична антропологія Г.Гегеля. Тілесність як спосіб соціального буття у К.Маркса. Феноменальне тіло: реальність і потенційність людського світу.

Тема 6. Статевий диморфізм соматичного буття.

Стать як родова і універсальна ознака людини. Онтологія статі В.С. Соловйова. Еротико-філософські концепції А.Шопенгауера і Е.Фромма.

Онтологія статевих розбіжностей в діонісійській та аполлонійській стихіях Ф.Ніцше. Ідеї статево-соматичного диморфізму в метапсихології З.Фрейда.

Тема 7. Соматичність інтерсуб'єктивного світу особистості.

Інтерсуб'єктивний світ: проекція та ідентифікація. Рівні ідентифікації як самовизнання своєї тіні. Символізація і смисл соматичних відчуттів.

Соматична цілісність і людське Его. Тіло як єдина дійсність, персональність “Я” і тотожність зі мною в концепції Е.Гуссерля.

Тема 8. Переживання і чуттєвість у соматичному бутті.

Метафізичний вимір та соматичний вияв сорому. Екзистенціальна сутність “потенціалу” страху як модусу соматичного буття.

Соматичне буття в модусі задоволення і радості.

Страждання і біль: соматичні патології та екзистенціальні аномалії.

Здоров'я і недуга: соматичний і соціокультурний контексти.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5		7	8	9	10	11		13	
Тема 1. Соматичне буття: межі філософського розуміння і методологічні проблеми тематизації	15	4	2				9	13	2				13
Тема 2. Соматичне буття як культурно-антропологічна версія епохи. Етносоматичність, статевий диморфізм, соціальний статус	15	4	2				9	13	2				13
Тема 3. Соматичне буття як життєвий вимір людини	15	4	2				9	13					15
Тема 4. Темпоральність і просторовість соматичного буття	15	4	2				9	15	2				13
Тема 5. Тіло і душа: діалог, протиставлення, коадаптація	15	4	2				9	15		2			13
Тема 6. Статевий диморфізм соматичного буття	15	4	2				9	15	2				13
Тема 7. Соматичність інтерсуб'єктивного світу особистості	15	4	2				9	15		2			13
Тема 8. Переживання і чуттєвість у соматичному бутті	15	4	2				9	15		2			13
Усього годин	120	32	16				72	120	8	6			106

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Соматичне буття: межі філософського розуміння і методологічні проблеми тематизації	2	–
2	Тема 2. Соматичне буття як культурно-антропологічна версія епохи. Етносоматичність, статевий диморфізм, соціальний статус	2	–
3	Тема 3. Соматичне буття як життєвий вимір людини	2	–
4	Тема 4. Темпоральність і просторовість соматичного буття	2	–
5	Тема 5. Тіло і душа: діалог, протиставлення, коадаптація	2	2
6	Тема 6. Статевий диморфізм соматичного буття	2	–
7	Тема 7. Соматичність інтерсуб'єктивного світу особистості	2	2
8	Тема 8. Переживання і чуттєвість у соматичному бутті	2	2
	Разом	16	6

Семінар ставить вищі вимоги до студентів на всіх етапах підготовки до нього. Ретельно готуючись до цього виду семінарських занять, студенти ґрунтовно вивчають і конспектують різні джерела та літературу, продумують відповіді на питання, винесені для розгляду. Під час семінару доповідачі послідовно й логічно викладають свої думки, аргументуючи їх конкретними фактами. Інші студенти уважно слухають виступаючого, зазначають слабкі та сильні сторони його доповіді з метою доповнити, виправити колегу чи вступити з ним у полеміку.

Участь в семінарських заняттях передбачає виступи з доповідями, аргументованими коментарями щодо проблем, що обговорюються на семінарі, і передбачає можливість отримати до 3 балів за семінар. Критерії отримання високої оцінки наступні:

- знання та використання філософських джерел, різних підходів для аналізу актуальних проблем філософії та методології наукових досліджень;
- повнота відповіді;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних філософських підходів;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань філософії; уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Опрацювання лекційних матеріалів	24	36
2	Підготовка до семінарських занять	24	36
3	Підготовка до контрольної роботи	24	34
	Разом	72	106

6. Індивідуальні завдання

Питання для опрацювання на самостійну роботу

1. Соматичне буття як об'єкт теоретичної рефлексії.
2. Сома як плоть і кров тілесної істоти людини.
3. Етносоматичність: ідентичність і вияв національних особливостей.
4. Соматичне буття в обширі соціального ствердження особистості.
5. Темпоральність соматичного буття.
6. Персональне, родове й універсумне в сомі людини.
7. Соціальне в соматичному бутті.
8. Просторовий розподіл у проявах персональності соматичного буття.
9. Соматичне буття людини: персоналізація і деперсоналізація.
10. Задоволення і страждання як вияв персональної соматичності.
11. Перервність і неперервність свідомості як соматична пам'ять.
12. Задоволення і радість як модуси соматичного буття.
13. Сором: переживання і соматичний вияв.
14. Соматично-вітальні прояви страху у персональному бутті.
15. Реальне і уявне в персональному соматичному бутті.
16. Здоров'я і недуга: соматичний і соціокультурний контексти.
17. Страждання і біль: екзистенціальні аномалії та соматична деструктивність.

7. Методи навчання

Навчальна програма курсу передбачає аудиторні (лекційні та семінарські) заняття та самостійну роботу студентів. Під час викладення матеріалу лекцій використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод проблемного викладу матеріалу, частково-пошуковий метод. Під час проведення семінарських занять використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод вправ.

8. Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінювання ступеню активності аспірантів та якості їх виступів з доповідями та коментарів при проведенні дискусій на практичних заняттях.
- Оцінювання індивідуальних завдань (контрольна робота, статті, доповідь).
- Перевірка індивідуальних завдань (оформлення наукової дослідної роботи/гранту)
- Перевірка розуміння аспірантами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.
- Підсумковий контроль (залік).

Питання для контрольної роботи

1. Етносоматичність: ідентичність і вияв національних особливостей.
2. Задоволення і радість як модуси соматичного буття.
3. Задоволення і страждання як вияв персональної соматичності.
4. Здоров'я і недуга: соматичний і соціокультурний контексти.
5. Перервність і неперервність свідомості як соматична пам'ять.
6. Персональне, родове й універсумне в сомі людини.
7. Просторовий розподіл у проявах персональності соматичного буття.
8. Реальне і уявне в персональному соматичному бутті.
9. Сома як плоть і кров тілесної істоти людини.
10. Соматичне буття в обширі соціального ствердження особистості.
11. Соматичне буття людини: персоналізація і деперсоналізація.
12. Соматичне буття як об'єкт теоретичної рефлексії.
13. Соматично-вітальні прояви страху у персональному бутті.
14. Сором: переживання і соматичний вияв.
15. Соціальне в соматичному бутті.
16. Страждання і біль: екзистенціальні аномалії та соматична деструктивність.
17. Темпоральність соматичного буття.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Індивідуальне завдання	Сума
8	7	8	7	8	7	8	7	40	100

T1, T2 ... – теми занять

Критерії оцінювання:

№ з/п	Види навчальної роботи	Кількість балів
1	Участь в семінарських заняттях	30
2	Написання контрольної роботи	20
3	Відвідування занять	10
	Всього	60
	Залікова робота	40
	В С Ь О Г О	100

Студент допускається до написання залікової роботи, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 30 / балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за залік
90 – 100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

Монографії:

1. Газнюк Л.М. Соматичне буття персонального світу особистості. Монографія. – Харків: ХДАФК. 2003. - 353 с.
2. Газнюк Л.М. Філософські етюди екзистенціально-соматичного буття. Монографія. – Київ «Парапан» 2008. - 367 с.
3. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – М.: Видання Московського патріархату, 1988.
4. Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз). – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. 344 с.
5. Крилова С. Філософська публіцистика як мужність відкритості іншому: актуальність для академічної освіти і науки. Вища освіта України, №1 с. 12 – 21, 2019 (у співавторстві з Н. Хамітовим).

6. Крилова С.А. Філософський словник. Людина і світ. 3-е видання, виправлене і доповнене. – К. : КНТ: Центр навч. л-ри, 2019. – 200 с. (у співавторстві з Н.Хамітовим).
7. Крилова С.А. Краса людини в життєвих практиках культури. Монографія. Видання 2-е, перероблене та доповнене. – К.: КНТ. – 2020. - 563 с.
8. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. Видавництво: Парапан. Місто: Київ. 2003. 240с.
9. Кримський С.Б. Заклики духовності ХХІ століття. С Кримський. К.: Вид. Дім «КМ Академія, 2003. 32с.
10. Маркс Карл. Тези про Фейєрбаха // Твори. – К.: Державне вид-во політичної літератури УРСР, 1958. – Т.3.
11. Ніцше Фрідріх. Так казав Заратустра. – К.: Основа; Дніпро, 1993.
12. Фуко Мішель. Наглядати та карати. Народження в'язниці. –К.: Основа, 1998.

Допоміжна література

1. Бичко І.В. На філософському роздоріжжі. Криза феноменології і критичного реалізму в сучасній буржуазній філософії США. - К., 1962.
2. Бичко І.В. Сучасна світова філософія (ХІХ-ХХ ст.) // Філософія. - К., 1993.
3. Ільїн В.В. Апологія ірраціонального. Філософія для тебе. - К., 2005.
4. Любивий Я.В. Проблема свободи в сучасних соціально-синергетичних концепціях // Свобода: сучасні виміри та альтернативи. - К., 2004.
5. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. - К., 1997.
6. Райда К. Ю. Екзистенціальна філософія. Традиції і перспективи. – К.; Видавець. ПАРАПАН, 2009.-328с.
7. Світашев С.С. Філософсько-методологічні основи гуманістичної психології К.Роджерса. - Дніпропетровськ, 2002.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://platonanet.org.ua/>,